

Za umjetnost. Zbornik radova u čast Danku Grliću povodom dvadeset godina od njegove smrti

Girardi-Karšulin, Mihaela

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 2006, 32., 299 - 302**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:863766>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Za umjetnost. Zbornik radova u čast Danku Grliću povodom dvadeset godina od njegove smrti (ur. Gordana Škorić), FF press, Zagreb, 2004, 227 str.

Za umjetnost (urednica: Gordana Škorić), FF press, Zagreb, 2004. zbornik je radova s istoimenog simpozija (Filozofski fakultet u Zagrebu, 27. 5. 2004) u čast Danku Grliću povodom dvadeset godina od njegove smrti. Simpozij je organizirala Katedra za estetiku Odsjeka za filozofiju Filozofskog Fakulteta u Zagrebu (urednički odbor Gordana Škorić, Nadežda Čačinović i Andrea Zlatar). Zbornik je podijeljen na četiri tematske cjeline: 1. *O Danku Grliću* (u kojem pišu Eva Grlić, supruga Danka Grlića, Ivan Kuvačić i Ozren Žunec), 2. *Izazov estetike* (sadrži radove: Milivoja Solara, Leva Krefta, Nadežde Čačinović, Miška Šurakovića i Sretena Petrovića), 3. *Izazov umjetnosti* (sadrži radove Žarka Paića, Fatime Lačević i Mladena Labusa), 4. *Izazov tumačenja* (obuhvaća radove Hotimira Burgera, Aleša Erjavca, Branka Despota, Andree Zlatar, Gordane Škorić). Na kraju su sažeci radova na engleskom i njemačkom, popis autora i kazalo imena.

Prva tri rada u zborniku posvećena su Danku Grliću kao osobi, prilozi Leva Krefta, Žarka Paića, Fatime Lačević, Mladena Labusa posvećeni su analizi i tumačenju djela Danka Grlića. Ostali prilozi analize su i tumačenja aktualnih pitanja estetike i filozofije umjetnosti. U nekima od njih spominje se u kontekstu vlastitih istraživanja autora i Danko Grlić. Prilog Branka Despota interpretacija je pjesništva Georga Trakla u spomen na razgovore koje je autor vodio s Dankom Grlićem.

U prilogu Eve Grlić, supruge Danka Grlića, prikazan je na topao i osoban način Grlićev život, prožet velikim životnim nedaćama i sukobima, ali i angažiran i u stručnom pogledu vrlo plodan. Danko Grlić bio je jedan od istaknutih hrvatskih filozofa druge polovice 20. st. koji su pokrenuli i vodili časopis »Praxis« i pripadali »Zagrebačkoj marksističkoj školi«. Ta je filozofska struja i opcija danas u Hrvatskoj za mnoge kontroverzna. Ipak je neosporno da je u svoje doba pobudila interes i odobravanje mnogih filozofa u Europi, a za hrvatske je studente predstavljala ako ne jedina, a onda ipak glavna vrata u filozofiju. Danko Grlić doktorirao je 1969. disertacijom o Friedrichu Nietzscheu, bavio se leksikografskim radom, od 1962. predavao je estetiku na Akademiji likovnih umjetnosti, od 1971. predaje estetiku na fakultetu u Beogradu, od 1973. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Od 1964. do 1974. član je redakcije i suradnik časopisa *Praxis* i jedan od organizatora »Korčulanske ljetne škole«. Objavio je veći broj znanstvenih radova i četiri knjige.

Drugi prilog u ovom tematskom sklopu rad je Ivana Kuvačića »Što nas je držalo na okupu«, u kojem autor kao osnovna načela *skupine Praxis* ističe suprotstavljanje nacionalizmu, individualizam i ideju slobode te se na kraju distancira od beogradskih praksisovaca koji su napustili ta načela.

Treći prilog u tom tematskom sklopu Ozrena Žuneca »Danko Grlić danas« nije prilog kolege i suradnika, nego učenika. Autor posebno ističe Grlićevu antidogmatičnost, tolerantnost, ali i spremnost da vlastite stavove podvrgava kritici i

revalorizaciji. Grličevu ocjenu da je *umjetnost potrebna onome vremenu* utvrđuje Ozren Žunec kao i *danas* aktualnu.

Milivoj Solar u članku »Moć i nemoć estetičkog uma«, polazeći od Kantove *Kritike rasudne snage* i pitanja: »što se bezuvjetno sviđa« (danas), odgovara: ništa. Postmoderna koja sve funkcije uma svodi na estetički um konsekventno vodi u kraj ukusa. Temeljnim pitanjem (estetike) autor smatra pitanje: zašto nema nikakvih (objektivnih) mjerila i drži da na to pitanje treba odgovoriti u širem kontekstu činjenice da je danas slika dobila nadmoć nad pojmom i informacija nad spoznajom.

U prilogu Leva Krefta »Estetika i marksizam« prikazan je položaj marksističke filozofije u Jugoslaviji, koji položaj autor sagledava u rasponu između oportunističkog savijanja kičme i izgubljene šanse za realizacijom utopije. Mišljenje Danka Grlića, međutim, ne sagledava u tom kontekstu, nego kao misaono imenovanje mogućeg obrata koji tek predstoji. Autor ističe da je za mlađe filozofe tog perioda (šezdesete i sedamdesete godine 20. st.) marksistička misao bila živa samo kao kritička teorija društva. Grličev stav određuje kao uvid u završenost estetike i nastojanje da mišljenje počne od Marxa, a s onu stranu estetike.

U članku Nadežde Čačinović »O (ne)utemeljenosti estetičkog kriterija« razmatra se (ne)utemeljenost estetičkog kriterija. Autorica konstatira da je »čista estetska sfera« u proteklim desetljećima bila zapostavljena ili kritizirana, dok je 19. st. potvrđivalo autonomnost umjetnosti, iako je bilo niz pokušaja dokidanja granica svijeta života i umjetnosti. To napreduje u 20. st. kada se čisto estetičko stajalište dovodi na različite načine u dvojbu. Ipak se pojam »estetičko« ne gubi. Autoričin je stav da estetičko nije nikad »čisto«, nego je uvijek u odnosu na drugo, u relaciji, u razlici prema drugom. Razmatranje »s čisto estetičkog stajališta« opravdava autorica samo kao otvorenost prema posebnosti estetičkog, kao svojevrsnu redukciju na ono važno i kao priznavanje umjetničkog djela kao umjetničkog djela.

Miško Šuraković sudjeluje u ovom zborniku prilogom »Pitanja o estetici, filozofiji i teoriji umjetnosti«. Članak je povijesni pregled učenja o estetici i filozofiji i teoriji umjetnosti, pa ga je nemoguće ukratko rezimirati.

U članku »Dekonstrukcija estetike« Sretena Petrovića Danko Grlić spominje se kao predstavnik one orijentacije u estetici koja se zalaže za Estetsko i Umjetnost protiv dogmatskog uzvisivanja nad estetičku produkciju. Protiv takvih dogmatskih i autoritarnih stavova zalaže se autor za dekonstrukciju estetike. Dekonstrukcija tu znači prvenstveno kritiku strukturalizma kao mišljenja u sistemu i autor se distancira od pojma Derridine dekonstrukcije. Autor izlaže i komentira Schellingova, Hegelova i Heideggerova shvaćanja o umjetnosti. Zalaže se za jednu metaestetiku, kritičku estetiku ili destrukciju estetike te smatra da pojmovni složaji prikrivaju izmaštano, fikcionalnu predmetnost koja s realno umjetničkim nema nikakav prirodni odnos.

U članku Žarka Paića »Povratak aure u suvremenoj umjetnosti« razmatra se teorija umjetnosti Waltera Benjamina na tragu tumačenja Danka Grlića, Borisa Groysa i Dietera Merscha. Autor pozitivno ocjenjuje Grličevu interpretaciju, ali smatra da je u Benjaminovom razumijevanju aure ostalo zagonetno njezino pozitivno određenje. Ostaje zagonetno što je to svijet u doba njegove unutarsvjetske i nadsvjetske

destrukcije i na to se ne može odgovoriti iz obzora Benjaminove teorije umjetnosti, a to je i granica njezine aktualnosti.

Fatima Lačević u članku »Nietzscheova pretpitanja Grličevih pitanja« prikazuje Grličevu interpretaciju Nietzschea, te Nietzschea i Grliča nastoji dovesti u vezu s novom estetikom potaknutom teorijom kaosa i fraktala. Autorica drži da ta teorija govori o svijetu izvan naše kontrole te da su umjetnici intuitivno odgovorili na kaos i fraktale. To se dovodi u vezu sa stvaralačkom igrom umjetnika kojom je, po Grliču, Nietzsche otvorio novu dimenziju razumijevanja umjetnosti.

Mladen Labus u članku »Izazov umjetničkog u mišljenju Danka Grliča« ne želi obuhvatiti cjelokupni opus Danka Grliča, nego samo ocrtati misaonu avanturu i otkriti modernističke točke njegove estetičke misli. Autor u članku analizira Grličeve knjige u okviru podnaslova: »Umjetnost i mišljenje kao prekoračivanje«, »Umjetnost je stvar života ili smrti«, »Egzistencijalna dimenzija mišljenja o umjetničkom«, »Umjetnost kao povijesni govor bitka«, »Izazov negativnog i moderna umjetnost«, »Umjetnost u svijetu tehnike«, »Govor umjetnika« i »Contra dogmaticos« oko kojih organizira glavne Grličeve teze o estetičkom i umjetnosti. Ono što Grlič retorički pita u vezi s Pascalom primjenjuje autor na samog Grliča: »Ali da li je apstraktna istina ili istina uopće najviša vrijednost? Ili je to tek punina ljudskog doživljaja, svijet srca, kako to misli Pascal?«

Hotimir Burger u članku »Umjetnost kao simbolička forma u E. Cassirera« analizira četvrti postumno objavljeni svezak Cassirerove filozofije simboličkih formi: *Zur Metaphysik der symbolischen Formen* (1995), gdje Cassirer tematizira umjetnost kao simboličku formu, i Cassirerov spis *Ogled o čovjeku*. Autor ističe da Cassirer pokazuje da put spoznaje vodi od shematizma motrenja do simboličkog shvaćanja poretka smisla. Umjetnost nije oponašanje, nego otkrivanje zbiljnosti, umjetničke forme imaju zbiljsku univerzalnost koja je drugačija od logičke. Autor ističe da je po Cassireru u simboličkoj formi dostignuto područje slobode, da simbolička forma surađuje na prijelazu iz carstva prirode u carstvo slobode. Cassirer ne određuje čovjeka kao *animal rationale*, nego kao *animal symbolicum*. Redosljed u kojem Cassirer izlaže kulturne forme (mit, religija, jezik, umjetnost, historija, znanost) implicira genezu ljudskoga i njegovo napredovanje, emancipaciju čovjeka i pročišćenje simboličke forme. Autor izlaže Cassirerovo tumačenje umjetnosti, njegovo distanciranje od teorije igre. Umjetnost je konstruktivna i racionalna, ali to je racionalnost posebne vrste. Funkcija umjetnosti novo je usmjerenje fantazije i predstavlja izraz unutrašnjosti (umjetnika). U simboličkim formama čovjek sebi gradi svijet ideja, ali on nije samo harmoničan, pa čovjek treba tražiti jedinstveni temelj tog svijeta.

Aleš Erjavec u članku »Las Meniñas i Riječi i stvari« tumači i kritizira Foucaultovu radikalnu antifenomenološku interpretaciju Velázquezove slike Las Meniñas. Ta Foucaultova interpretacija izazvala je opsežne reakcije od kojih autor neke navodi. Autor konstatira da se Foucaultova kritika danas doima više kao modernizam, nego kao postmodernizam. Autor izlaže da je Foucaultova kritika pogrešna, ali to ne umanjuje utjecaj i važnost te interpretacije, i to zato jer je Foucault svojim djelom uspostavio jednu neodređenu mogućnost budućeg diskursa. Autor smješta Foucaulta u završno razdoblje modernizma.

U članku: »Georg Trakl« Branko Despot u spomen na razgovore s Dankom Grličem objavio je svoje Traklovom pjesništvu su-misleće refleksije o *istiniljepoti nerođenog, pjesniku kao strancu, samooslobađanju rođenog za nerođeno, o rođenom kao onom u raspadu* i o *biti kristalnim glasom istine*. Su-misleće refleksije ne mogu se interpretirati, nego treba zajedno s njima misliti.

Andrea Zlatar u članku: »Identitet, jastvo, tekst«, koji ima tri dijela, analizira na tragu E. Gofmana socijalni kontekst individualnosti kao različitosti i socijalni kontekst ljubavnih odnosa i konstatira da postoji »proizvodnja jastva« kao objekta u svijetu, pa to shvaćanje povezuje s feminističkom kritikom. U drugom dijelu navodi autorica neke pisce 20. st. koji su pisali o raslojavanju jastva i pitanju identiteta (Pirandello, Valéry, Proust, Kafka). Osnovno je pitanje književnog samoprikazivanja (samopredočavanja) i autorica izlaže osnovne tipove književnog samoprikazivanja u 20. st. kao i njihove teorijske (psihološke, filozofske, književnoteorijske) pretpostavke. Upozorava na to da književne analize laviraju između dviju krajnosti: između analize teksta kao onog »objektivno jezičnog« i kontekstualizacije. U trećem dijelu izlaže autorica da identitet o kojem je riječ (samorazumijevanje i samotumačenje) nije rezultat kontinuiteta radnji, nego pretpostavlja refleksiju, pa mu najbolje odgovara filozofski pojam samosvijesti. Samoidentitet pretpostavlja kontinuitet refleksivne interpretacije.

Posljednji članak u zborniku »Kant i suvremene teorije umjetnosti« Gordane Škorić razmatra suvremenu teoriju umjetnosti s obzirom na Kantovu filozofiju. Autorica polazi od konstatacije da se od Kanta nadalje smatra da je zbilja fiktionalne naravi i da se ne konstruira realistički. Umjetnost je pak nešto proturječno: intimno i opće, a prosuđivanje o tome proizlazi iz slobodne igre mašte i razuma. Autorica upućuje na Kantov pojam lijepog: ono što se sviđa bez interesa, svima, a bez pojma. Također upućuje na Kantovo shvaćanje jedinstva umjetnosti i konstatira da su brojne suvremene teme teorije umjetnosti koje je Kant utemeljio. Autorica upućuje na neke moderne i suvremene autore i pravce (Bloch, Welsch, R. Bubner, analitička estetika) čije su teorije nezamislive bez Kanta, a slaže se i s mišljenjem Danka Grlića da je nakon Kantove *Kritike moći suđenja* metafizika lijepog i estetika kao znanost nemoguća. Na kraju iznosi autorica niz koncepcija suvremenih autora (Lyotard, Bourdieu, Donoghue, Hickey i druge) čija djela svjedoče o Kantovu utjecaju na suvremena promišljanja o lijepom i umjetnosti.

Općenito se može reći da zbornik *Za umjetnost*, posvećen filozofu i estetičaru Danku Grliču, sadrži interesantne i raznorodne priloge. U jednim se osvjetljava život i djelo Danka Grlića, ali i vrijeme i društvena situacija u kojoj je djelovao – i to iz pera osoba koje su Danku Grliču bile najbliže: njegove supruge, njegovih kolega, suradnika i učenika (Eva Grlič, Ivan Kuvačić, Ozren Žunec, Fatima Lačević, Mladen Labus). Ostali su prilozi »kolegijalni darovi«, rasprave posvećene Danku Grliču o različitim, klasičnim i suvremenim pitanjima filozofije, estetike, filozofije umjetnosti i umjetnosti koja su zanimala Danka Grlića i koja i dalje potiču one koji ga se sjećaju kao i one koje filozofija (umjetnosti) i estetika naprosto zaokupljaju. Njima je taj zbornik i namijenjen.